

TÜRKİYE'DE DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ ÜZERİNE HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLER HAKKINDA BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Ali GÖÇER¹ & Sevtap ARSLAN²

Öz

Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında ve geliştirilmesinde dil bilgisi öğrenme alanı araç vazifesi görmektedir. Temel dil becerilerinin kazandırılmasında ve dilin işlevsel bir şekilde kullanılmasında dil bilgisi kuralları oldukça önemlidir. Bu araştırmada Türkiye'de dil bilgisi öğretimi üzerine 1996-2017 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tezlerin; türüne, yapıldığı yıllara, yürütüldüğü enstitülere, konusuna ve düzeyine, araştırma modellerine, hedef kitesine göre sınıflandırılarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma için yapılan kaynak taramasında büyük oranda YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılmıştır. Ancak bu veri tabanının dışında İnternet arama motorları ve önceki yıllarda hazırlanmış yazılı kaynaklardan da faydalanılmıştır. Araştırma sürecinde tez taramaları özellikle "dil bilgisi öğretimi" kavramı etrafında yoğunlaştırılmıştır. Tezlerle ilgili kodlamalar araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Kodlama güvenilirliğini sağlamak için yapılan kodlamalar bir alan uzmanı tarafından yeniden incelenmiştir. Dil bilgisi öğretimi konulu lisansüstü tezlerin kodlanması sürecinde her tez sadece bir defa kodlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda dil bilgisi öğretimi ile ilgili hazırlanan tez sayısında son yıllarda bir artış görülse de ülkemiz için bu alanda yapılmış çalışmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Dil bilgisi öğretimi alanında hâlâ birçok problemle karşılaşılması bu alanda nitelikli araştırmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Temel dil becerilerinin kazandırılmasında işlevsel öneme sahip olan dil bilgisi öğretiminin etkisi ve öneminden sürekli bahsedilse de bu alandaki çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil bilgisi öğretimi, lisansüstü tezler, meta-analiz.

A Meta-Analysis Study on Graduate Thesis Prepared on Teaching Linguistics in Turkey

Abstract

In Turkish language, during the course of learning and improving basic language skills, the field of learning serves as a tool. The rules of linguistic knowledge are very important in the acquisition of basic language skills and in the functional use of language. In this research, it was aimed to classify the postgraduate dissertations written on teaching language in Turkey between 1996 and 2017 according to their types, the research institute, topic, level, target group and the year it was prepared. In the course of source scan made for the database of National Thesis Center of YÖK was mainly used. However, apart from this database, internet search engines and written sources prepared in previous years have also benefited. In the research process, the thesis scans are concentrated around the concept of "teaching linguistics". The theses were coded by the researchers in computer environment. Coding made to ensure coding reliability has been reexamined by a specialist on his area. Each dissertation is coded only once during the coding of postgraduate theses on teaching linguistics. As a result of the investigations, it is not possible to say that the work done in this area for our country is sufficient, though the number of thesis about the teaching linguistics has increased in recent years. The fact that many problems are still encountered in the field of teaching linguistic makes it necessary to carry out qualified researches. Even though the effect and importance of the teaching linguistics, which has a functional prescription in the acquisition of basic language skills, is constantly mentioned, it seems that the work in this area is not at a sufficient level.

Keywords: Teaching linguistics, postgraduate dissertations, meta-analysis.

1 Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. gocerali@gmail.com
2 MEB Türkçe Öğretmeni; Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, sevtapcavus24@hotmail.com

Giriş

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan önemli bir iletişim aracıdır. Dilin, kültürü nesilden nesile aktarması onun millet hayatı için ne kadar önemli olduğunu gösterir. Milletlerin varlığını devam ettirebilmesi için sağlıklı bir kültür aktarımına ihtiyaç vardır. İşte bu aktarımın gerçekleştirilmesinde de ana dili eğitimi küçümsenemeyecek bir yere sahiptir (Dolunay, 2010, s. 276). İnsanlar kendilerini ifade etmek; duygu, düşünce, dilek ve isteklerini belirtmek, çevresindeki insanlarla iletişim kurmak için sistemli bir dil yapısına ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duyulan bu sistemli dil yapısı dil bilgisi kuralları sayesinde oluşturulur. Dil bilgisi; dilin ses ve şekil özelliklerini, sözcük türlerini, cümle yapılarını ve tüm bunların anlamlı bir yapıya dönüşmesini ayrıntılarıyla inceleyen bilim dalıdır (Öztürk ve Ömeroğlu, 2015, s. 70). Dil, bir sistemler bütünüdür. Bu sistemde görevli pek çok unsur vardır. Bu unsurların bir araya geliş şeklini düzenleyen ve bunların bir sistem dâhilinde anlamlı birer birim hâline gelmesini sağlayan dil bilgisidir. Dil bilgisi, dildeki bu sistemliliği ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma alanıdır (Erdem ve Çelik, 2011, s. 1032). Bu nedenle temel dil becerilerinin kazandırılmasında oldukça önemli bir yere sahip olan dil bilgisi öğretimi üzerinde hassasiyetle durulmaktadır.

Dil bilgisi denilince akla ilk olarak Türkçenin ses, biçim ve cümle bilgisi ile genel kurallar bütünü gelmektedir. Standart dilin bütün özellikleri, ilgili dilin bilgisini oluşturmaktadır (Demir, 2013, s. 168). Dil bilgisi bir dilin sesleri, sözcük türleri, bunların yapıları, tümce olarak dizilmeleri ve tümce içindeki görevleri, çekimleriyle ilgili kuralları inceleyen bir bilimi dalıdır (Göğüş, 1978, s. 337). Dil bilgisi kuralları bir dilin temel becerilerinin kazandırılmasında önemli bir rol oynar.

Dil bilgisi eğitimi ve öğretimi kuramsal bilgiler veren bir konu alanı değildir. Amaç, öğrenciye birtakım tanımlar ve kurallar belleklemek de olamaz. Bu öğretimle birey; ana dilin canlılığını, anlatım gücü ve olanaklarını görerek ondan sözlü ve yazılı anlatımda yeterince yararlanabilmelidir (Sağır, 2002, s. 32). Dil bilgisi öğretimi yapılırken kurallar öğrencilere ezberletilerek değil sezdirilerek kavratılmalıdır ve bu kuralların temel dil becerilerinin kazandırılmasında bir araç vazifesi görmesi sağlanmalıdır.

Dil bilgisi öğretimi, bugün dil öğretiminde tartışılan önemli konulardan biridir. Türkiye'nin ve dünyanın değişik ülkelerindeki öğretim programlarında, ana dili öğretimi ile ilgili yazılmış kitaplarda, öğrenciler ve öğretmenler üzerinde yapılan anket çalışmalarında bu konuyla ilgili tartışmaları görmek mümkündür (Dolunay, 2010, s. 277). Dil bilgisi nasıl öğretilmelidir, dil bilgisi öğretiminde hangi yöntem ve teknikler kullanılmalıdır gibi sorulara yanıt aranmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde dil bilgisi öğretiminin köklü bir geçmişi vardır. Ülkemizdeki dil bilgisi öğretim uygulamaları incelendiğinde karşımıza çeşitli yaklaşımlar ve

yöntemler çıkmaktadır (Güneş, 2013, s. 185). Bu yöntem ve teknikler uygulanarak temel dil becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Dil bilgisi öğretiminin amacı dil bilgisi kurallarını ezberletmek değildir. Türkçe dil bilgisi öğretiminin amacı, dilin kurallarını belletmekten ziyade, Türkçenin her ortamda rahat bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Demek ki, amaç dil bilgisi öğretmek değil, içinde yaşanan dili kavratmaktır (İşcan, 2007, s. 9). Yani dil bilgisi öğretiminin amacı, dilin bireyler tarafından işlevsel olarak kullanılmasını sağlamaktır. Dil bilgisi öğretimi dilin kurallarının ezberletilmesi değildir. Dil bilgisi öğretiminin amacı; dilin kurallarını öğretmek değil, sahip olunan dili dil becerilerinin geliştirilmesinde dayanak olmasını sağlamaktır. Dil becerilerinden bağımsız dil bilgisi öğretimi, ezbere yönlendireceğinden istenilen sonuca ulaştırmayacaktır (Erdem ve Çelik, 2011, s. 1033). Bu nedenle dil bilgisi öğretimi yapılırken dil becerilerinin gelişimine katkı sağlayacak bir dil bilgi öğretimi işe koşulmalıdır.

Dil bilgisi öğretiminin eğitimin çeşitli kademelerinde farklı amaçları vardır. İlköğretim okullarında dil bilgisi öğretimi, öğrencilerin ana dillerini etkili ve güzel bir şekilde kullanmayı öğrenip anlama ve anlatma becerilerini kazanarak birbirleriyle ve içinde yaşadıkları çevreyle iletişim kurmalarını amaçlar (Dolunay, 2010, s. 277). Yani öğrencilerin okuma, dinleme, konuşma ve yazma gibi temel dil becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olur.

Demirel, dil bilgisi öğretiminin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır (2002, s. 114):

- Öğrencilerin bilinçaltı yapılarını bilinç seviyesine çıkarma ve bunları kullanım alanına getirme,
- Dilin işleyiş düzenini öğrencilere kavratma,
- Öğrencilerin bir iletişim aracı olarak dili doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlama.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi öğretimi bir amaç değil temel dil becerilerinin kazandırılmasında bir araçtır. Dil becerilerinin etkin kullanılmasında dil bilgisi kurallarına hâkimiyetin önemi büyüktür. Bireyin dil bilgisi alanına hâkim olması sadece dilin kuralları bilgisine sahip olması demek değil, aynı zamanda dilin imkân ve sınırlarının da farkına varabilme anlamına da gelmektedir (Göçer, 2015, s. 235). Birey dil bilgisi kurallarını ne kadar kavrar ve içselleştirirse kendini o kadar doğru ifade edebilir. Bu nedenle Türkçe öğretmenleri, dil bilgisi öğretiminin amaçlarını iyice özümsemeli ve derslerinde bu amaçlar çerçevesinde ve özellikle yapılandırmacı dil öğretim yaklaşımını temel alarak hareket etmelidirler. Çünkü dünyadaki son gelişmeler eğitim alanında geleneksel yaklaşımların yerine yapılandırmacı dil öğretim yaklaşımının tercih edildiğini göstermektedir (Dolunay, 2010, s. 277). Yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte dil bilgisi öğretimi artık bir amaç değil temel dil becerilerinin kazandırılmasında bir araç olarak görülmeye başlanmıştır.

Dil bilgisi, becerilerin etkin ve amaca hizmet edecek şekilde kullanımına katkı veren bir rezerv alandır. Dil bilgisi öğretimi de bir amaç değil, dilin kurallarının kazandırılmasıyla okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerin etkin kullanılmasına aracılık edecek önemli bir araç anlayışıyla yürütülmelidir (Göçer, 2015, s. 241). Dil bilincinin gelişmesinde ve öğrencilerin dili kurallarına uygun ve doğru bir şekilde kullanma hassasiyetine sahip olmasında ana dili etkinlikleriyle bütünleşmiş bir dil bilgisi öğretimine önemli görevler düşmektedir (Erdem, 2008, s. 87). Dil bilgisi, bağımsız bir ders olarak değil okuma-anlama işi ile birlikte yürütülmelidir. Bu dersle ilgili çalışmalar, öğrencilerin anlama, konuşma, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır (Kavcar vd., 1998, s. 80). Ancak bu şekilde dil bilgisi öğretimi gerçek amacına ulaşmış olur ve bu sayede dile işlerlik kazandırılır.

Yeni Türkçe Programı da yapılandırıcı bir anlayışla oluşturulduğundan, program dil bilgisi öğretiminin işlevsel öğretimine imkân sağlamaktadır. Dil bilgisi öğretiminde öncelikli amaç, öğrencinin kuralı sezdikten, onu içselleştirdikten sonra kurala ulaşmaktır (Erdem, 2008, s. 87). Bu nedenle dil bilgisi öğretiminin gerçek işlevine uygun eğitim ortamları düzenlenmeli, bu anlayışa uygun yöntem teknikler kullanılmalıdır ve en önemlisi de yapılandırmacı yaklaşım anlayışını kavramış Türkçe öğretmenleri yetiştirilmelidir. Öyle anlaşılıyor ki, dil bilgisi öğretiminde çağdaş bir düzeye ulaşılabilmesi için ders kitaplarının ve eğitim izlenmelerindeki düzenlemelerin yanı sıra, Türkçe öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Aslında, öğretmenlere düşen bu sorumluluğun karşısında, dil bilimcilerle düşen sorumluluk da dil bilim kuramlarını dil öğretimine uygulamak, bu kuramları öğretmenlere tanıtmak olmalıdır (Aydın, 1999, s. 2). Bu anlayış doğrultusunda hareket edildiği takdirde dil bilgisi öğretiminde istenilen başarı yakalanabilir.

Sahip olduğu öneme rağmen Türkçe dil bilgisi öğretimi yeterli seviyede gerçekleştirilememektedir. Dil bilgisi öğretimi sadece bilgi sunumu olarak görülmekte; sunulan bilgilerin davranışa dönüştürülerek uygulamaya geçirilmesi ihmal edilmektedir (Kaygusuz, 2006, s. V). 1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi ile ilgili hazırlanan tezlere baktığımız zaman bu sayı oldukça yetersizdir. Hazırlanan toplam tez sayısı 60 olup bu tezlerden sadece 11 tanesi doktora tezidir. Ana dili eğitiminde bu kadar önemli bir yere sahip olan dil bilgisi öğretimiyle ilgili yapılan tezlerin sayısı yetersiz olmakla birlikte aynı zamanda çalışılan konuların dağılımı da dil bilgisi öğretiminin amacını çok fazla yansıtmamaktadır.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de dil bilgisi öğretimi üzerine 1996-2017 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tezleri; türüne, yapıldığı yıllara, yürütüldüğü enstitülere, konusuna ve düzeyine, araştırma modellerine, hedef kitlesine göre sınıflandırarak değerlendirmektir.

Bu araştırma, dil bilgisi öğretimi ile ilgili olarak belirlenmiş kavramlardan hareketle tespit edilmiş, 1996-2017 yılları arasında hazırlanmış 60 lisansüstü tez (49 yüksek lisans, 11 doktora) ile sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Türkiye’de dil bilgisi öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada meta-analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına odaklanan tüm çalışmalar meta-analiz çalışması değildir. Meta-analizin diğer araştırma sonuçlarına odaklanan çalışmalardan farkı araştırma sonuçlarından bulgu edinmek için uyguladığı sentezleme metodudur (Bakioğlu ve Özcan, 2016, s. 3). Meta-analiz çalışmaları nedensel ilişkileri açıklamanın ötesinde tanımlayıcı ve tarama araştırmalarında da kullanılan bir yöntemdir (Abramson, 1994’ten aktaran Okursoy Günhan, 2009, s. 46). Bulguları bütünleştirmek amacıyla bireysel çalışmalardan elde edilen analiz sonuçlarının geniş bir toplamının istatistiksel analizi olan meta-analiz çalışması, disiplinlerdeki ilmi çalışmaların özetlenmesinde, bütünleştirilmesinde ve tanımlanmasında kullanılan birçok yoldan biridir. Meta-analiz elde edilen araştırma sonuçlarına bakarak uygulanabilir ya da uygulanamaz durumları bulunmaktadır (Bakioğlu ve Özcan, 2016, s. 6).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada, öncelikle yazılı kaynaklar ve İnternet aracılığıyla yapılan tarama sonucunda dil bilgisi öğretimi üzerine hazırlanan tezlerin listesi oluşturulmuştur. Tarama sürecinde ağırlıklı YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılmıştır. Ayrıca eski yıllara ait tezler için bazı üniversitelerin web sayfalarından ve daha önce yapılan bibliyografya çalışmalarından da yararlanılmıştır. Tarama sürecinde ağırlıklı dil bilgisi öğretimi ve ilgili kavramlardan yararlanılmıştır. Yapılan tarama sonucunda 60 tez belirlenmiştir. İlgili tezler bilgisayar ortamında kodlanarak listelenmiştir.

Bulgular

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi ile ilgili olarak hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi sonucunda bu tezlerle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara ve tez türüne ilişkin sayısal sonuçlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. Dil Bilgisi Öğretimi Alanındaki Tezlerin Yıllara ve Lisansüstü Eğitim Derece-lerine Göre Dağılımı

Yıllar	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1996-2000	3	6,12	-	-	3	5
2001-2005	7	14,29	1	9,09	8	13,33
2006-2010	18	36,73	4	36,36	22	36,67
2011-2017	21	42,86	6	54,55	27	45
Toplam	49	100	11	100	60	100

Dil bilgisi öğretimi alanında hazırlanan tezlerin yıllara göre dağılımında tezler, beş yıllık zaman dilimlerini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Son dönem için 2011 yılından günümüze kadar olan yedi yıllık zaman dilimi ele alınmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi dil bilgisi öğretimi konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerin büyük bir bölümü yüksek lisans tezlerinden (49 adet/%81.66) oluşmaktadır. Doktora tezlerinin oranı %18.33’tür. Lisansüstü tezlerin hazırlanış yılına göre dağılımında ise en çok tezin %45 ile son yedi yılda (2011-2017) hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu tabloda en düşük oran ise %5 ile 1996-2000 yılları arasını kapsamaktadır. Dil bilgisi öğretimi alanındaki tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığı zaman yüksek lisans ve doktor tezlerinin oranının sürekli arttığı görülmektedir. Bu durumun 2006 yılında uygulanmaya başlayan Türkçe eğitim programında yapılandırmacı yaklaşımla hareket edilmeye başlanmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Programda dil bilgisi öğretiminin temel dil becerilerinin kazandırılmasında bir araç vazifesi görmesi ve dil bilgisi öğretiminin eğitsel değerinin farkındalığı bu yöndeki çalışmaların artmasını sağladığı ifade edilebilir.

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin yürütüldüğü enstitülere göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. *Dil Bilgisi Öğretimi Alanındaki Tezlerin Yürütüldüğü Enstitülere Göre Dağılımı*

Yıllar	Enstitü							
	Sosyal Bilimler		Eğitim Bilimleri		Türkiyat Araştırmaları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1997-2000	3	10	-	-	-	-	3	5
2001-2005	3	10	5	16,67	-	-	8	13,33
2006-2010	15	50	7	23,33	-	-	22	36,67
2011-2017	9	30	18	60	-	-	27	45
Toplam	30	100	30	100	-	-	60	100

Elde edilen sonuçlar, dil bilgisi öğretimi konusundaki lisansüstü tezlerin Sosyal Bilimler Enstitüsü (30 adet/%50) ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü (30 adet /%50) bünyesinde eşit şekilde hazırlandığını; Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde ise tez hazırlanmadığını göstermektedir. Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan lisansüstü tezlerin (%50) 2006-2010 yılları arasında artış gösterdiği, Eğitim Bilimleri (%60) Enstitülerinde hazırlanan lisansüstü tezlerin ise özellikle 2011-2017 yılları arasında arttığı anlaşılmaktadır.

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin yapıldığı üniversitelere göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur:

Tablo 3. Dil Bilgisi Öğretimi Alanında Yapılan Tezlerin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Lisansüstü Tezler		Toplam	
	Yüksek Lisans	Doktora	f	%
Atatürk Üniversitesi	3	6	9	15
Gazi Üniversitesi	7	2	9	15
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	5	-	5	8,33
Mustafa Kemal Üniversitesi	5	-	5	8,33
Selçuk Üniversitesi	3	2	5	8,33
Sakarya Üniversitesi	4	-	4	6,67
Erciyes Üniversitesi	3	-	3	5
Başkent Üniversitesi	2	-	2	3,33
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	-	2	3,33
Fırat Üniversitesi	2	-	2	3,33
Marmara Üniversitesi	2	-	2	3,33
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	-	1	1,67
Beykent Üniversitesi	1	-	1	1,67
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	-	1	1,67
Çukurova Üniversitesi	1	-	1	1,67
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	-	1	1,67
Gaziantep Üniversitesi	1	-	1	1,67
Kırıkkale Üniversitesi	1	-	1	1,67
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	1	-	1	1,67
Mersin Üniversitesi	1	-	1	1,67
Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	-	1	1,67
Pamukkale Üniversitesi	1	-	1	1,67
Siirt Üniversitesi	1	-	1	1,67
Toplam	50	10	60	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi dil bilgisi öğretimi alanında en fazla lisansüstü tez, Atatürk Üniversitesi (9 adet/%15) ve Gazi Üniversitesinde (9 adet/%15) hazırlanmıştır. Tamamlanan lisansüstü tezlerin %30'u bu üniversitelerde yapılmıştır. Bu üniversiteleri sırasıyla Abant İzzet Baysal Üniversitesi (5 adet/%8,33), Mustafa Kemal Üniversitesi (5 adet/%8,33), Selçuk Üniversitesi (5 adet/%8,33), Sakarya Üniversitesi (4 adet/%6,67) ve Erciyes Üniversitesi (3 adet/%5) takip etmekte-

dir. Ancak dil bilgisi öğretimi alanında yapılan tezlerin yapıldığı üniversitelere göre dağılımına bakıldığında zaman sadece Atatürk Üniversitesi (6 adet/%10), Gazi Üniversitesi (2 adet/%3.33) ve Selçuk Üniversitesinde (2 adet/%3.33) doktora tezi hazırlanması dikkat çekicidir. Ayrıca Atatürk Üniversitesinde hazırlanan doktora tezleri (6 adet/%10), aynı üniversitede hazırlanan yüksek lisans tezlerinin (2 adet/%3.33) iki katıdır.

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi alanında yapılan tezlerin hedef kitlesine göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 4’te sunulmuştur:

Tablo 4. *Dil Bilgisi Öğretimi Alanında Yapılan Tezlerin Hedef Kitlesine Göre Dağılımı*

Hedef Kitle	f	%
İlkokul	4	6,67
Ortaokul	37	61,67
Ortaöğretim	2	3,33
Yükseköğretim	0	0
İlkokul ve Ortaokul	2	3,33
Ortaöğretim ve Yükseköğretim	1	1,67
Genel	14	23,33
Toplam	60	100

Tablo 4’te görüldüğü gibi; dil bilgisi öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin % 61.67’si (37 adet) ortaokula, % 23.33’ü (14 adet) genel, % 6.67 ilkokula yöneliktir. Bunları sırasıyla % 3.33 (2 adet) oran ile ortaöğretim ve yine aynı orana sahip ilkokul ve ortaokula yönelik tezler izlemektedir. Ortaöğretim ve yükseköğretime yönelik hazırlanan tezlerin oranı %1.67 (1 adet)’dir. Hazırlanan lisansüstü tezlerin yarısından fazlasının % 61.67’si (37 adet) ortaokula yönelik olması bunun yanı sıra yükseköğretime yönelik hazırlanan tez bulunmaması oldukça dikkat çekicidir.

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin konusuna ve yıllara göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 5’te sunulmuştur:

Tablo 5. Dil Bilgisi Öğretimi Alanındaki Yüksek Lisans Tezlerinin Konusuna ve Yıllara Göre Dağılımı

Konu	Tezler Yıllara Göre Dağılımı				Toplam	
	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2017	f	%
Dil Bilgisi Öğretiminde Sorun Tespitine Yönelik Tezler	3	4	5	7	19	38
Dil Bilgisi Konularını Yapısal Özellikleri Bakımından Ele Alan Tezler	-	-	7	8	15	30
Dil Bilgisi Konularını Öğretim Yöntemleri Açısından Ele Alan Tezler	-	3	7	6	16	32
Toplam	3	7	19	21	50	100

Dil bilgisi öğretimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin konusuna ve yıllara göre dağılımı incelendiğinde en yüksek oranı (%38) “dil bilgisi öğretiminde sorun tespitine yönelik tezler” oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla “dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler” (%32) ve “dil bilgisi konularını yapısal özellikleri bakımından ele alan tezler” (%30) takip etmektedir. Dil bilgisi öğretiminde sorun tespitine yönelik tezler” ve “dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler” 1996-2017 yılları arasında birbirine yakın oranlarda çalışılmıştır. Ancak “dil bilgisi konularını yapısal özellikleri bakımından ele alan tezler” 1996-2005 yılları arasında çalışılmamış olup 2006-2017 yılları arasında %30 oranında çalışılmış olması dikkat çekicidir.

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi alanındaki doktora tezlerinin konusuna ve yıllara göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 6’da sunulmuştur:

Tablo 6. *Dil Bilgisi Öğretimi Alanındaki Doktora Tezlerinin Konusuna ve Yıllara Göre Dağılımı*

Konu	Tezler Yıllara Göre Dağılımı				Toplam	
	1997-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2017	f	%
Dil Bilgisi Öğretiminde Sorun Tespitine Yönelik Tezler	-	1	2	-	3	30
Dil Bilgisi Konularını Yapısal Özellikleri Bakımından Ele Alan Tezler	-	-	1	1	2	20
Dil Bilgisi Konularını Öğretim Yöntemleri Açısından Ele Alan Tezler	-	-	-	5	5	50
Toplam	-	1	3	6	10	100

Dil bilgisi öğretimi alanındaki doktora tezlerinin konusuna ve yıllara göre dağılımı incelendiğinde en yüksek oranı “dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler”in (%50) oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bunu sırasıyla “dil bilgisi öğretiminde sorun tespitine yönelik tezler” (%30) ve “dil bilgisi konularını yapısal özellikleri bakımından ele alan tezler” (%20) takip etmektedir. “Dil bilgisi öğretiminde sorun tespitine yönelik tezler” 2001-2010 yılları arasında (%30), “dil bilgisi konularını yapısal özellikleri bakımından ele alan tezler “ 2006-2017 yılları arasında (%20) hazırlanmıştır. “Dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler” 2011-2017 yılları arasında (%50) hazırlanmıştır.

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi alanındaki tezlerin araştırma modellerine göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7. *Dil Bilgisi Öğretimi Alanındaki Tezlerin Araştırma Modellerine Göre Dağılımı*

Yıllar	Nitel		Nicel		Karma		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1997-2000	2	8,7	1	4	0	0	3	5
2001-2005	5	21,74	2	8	1	8,33	8	13,33
2006-2010	10	43,48	10	40	2	16,67	22	36,67
2011-2017	6	26,09	12	48	9	75	27	45
Toplam	23	100	25	100	12	100	60	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi; dil bilgisi öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin % 38.33 (23 adet) nitel araştırma yöntemi, % 41.66'sı (25 adet) nicel araştırma yöntemi ve 20'si (12 adet) karma yöntem kullanılarak hazırlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında zaman 1997-2000 yılları arasını kapsayan dönemden başlayarak bir artış olduğu görülmektedir. 1997-2000 yılları arasında %8,7 (2 adet) 2001-2005 yılları arasında % 21,74 (5 adet)'tür. 2006-2010 yılları arasında hazırlanan tezlerin oranında iki katı artış söz konusu olup %43.48 (10 adet)'dir. 2011-2017 yılları arasında (%26.09/6 adet) hazırlanan tezlerde bu orandaki düşüş dikkat çekicidir.

Nicel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında zaman nitel araştırma yönteminde olduğu gibi 1997-2000 yılları arasını kapsayan dönemden başlayarak hazırlanan tezlerin oranına bir artış olduğu görülmektedir. En büyük artış ise 2006-2010 (%40/10 adet) yılları arasını kapsayan dönemdir. Bu dönemde nicel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan tezler 2001-2005 (%8/2 adet) yılları arasında hazırlanan tezlerin beş katıdır.

Karma yöntem kullanılarak hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında zaman ise karma yöntemin 2001-2005 (%8.33/1 adet) yılları arasında kullanılmaya başlanması dikkat çekicidir. Karma yöntem kullanılarak hazırlanan tezlerin %75 'i ise 2011-2017 (%75/9 adet) yılları arasındadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sonuç ve Tartışma

Dil bilgisi öğretimi alanında hazırlanmış olan tezlerin yıllara ve tez türlerine ait dağılım sonuçlarına göre tezler büyük oranda yüksek lisans düzeyinde hazırlanmıştır (49 adet/%81.66). 11 adet doktora tezinin oranı ise %18.33'tür. Dil bilgisi öğretimi alanında hazırlanan tez sayısı alana katkı sağlayacak sayıda olmayıp özellikle doktora tezlerinin sayısı oldukça yetersizdir. Lisansüstü tezlerin hazırlanma dönemine bakıldığında en çok tezin %45 (27 adet) ile son yedi yılda (2011-2017) bitirildiği anlaşılmaktadır. Bu tabloda en düşük oran ise %5 (3 adet) ile 1996-2000 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde dil bilgisi öğretimi üzerine yapılan çalışmalar yeterli sayıda olmayıp dil bilgisi öğretiminin temel dil becerilerinin gelişimine katkısı yeterince fark edilememiştir.

Dil bilgisi öğretimi konusunda tamamlanmış lisansüstü tezler Sosyal Bilimler Enstitüsü (30 adet/%50) ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü (30 adet/%50) bünyesinde eşit şekilde hazırlanmıştır. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde ise tez hazırlanmamıştır. Eğitim Bilimleri Enstitülerinin sayıca azlığı ve son dö-

nemlerdeki yaygınlaşma süreci bu araştırma sonuçlarını da etkilemiştir. Eğitim Bilimleri Enstitüsünde hazırlanmış tezlerin özellikle 2011-2017 (%60) döneminde artış göstermesi Eğitim Bilimleri Enstitülerindeki sayısal artışın sonucudur. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüleri bünyesindeki başta Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı olmak üzere Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dallarına olmak üzere farklı ana bilim dallarının gayretleri bu alandaki çalışma sayısını da arttıracaktır. Özellikle Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalının lisans düzeyinden sonra yüksek lisans ve doktora düzeyinde süren gelişimi dil bilgisi öğretimi alanındaki araştırmaların da sayısını arttıracaktır.

Dil bilgisi öğretimi alanında en fazla lisansüstü tez, Atatürk Üniversitesi (9 adet/%15) ve Gazi Üniversitesinde (9 adet/%15) hazırlanmıştır. Ancak dil bilgisi öğretimi alanında yapılan tezlerin yapıldığı üniversitelere göre dağılımına bakıldığında zaman sadece Atatürk Üniversitesi (6 adet/%10), Gazi Üniversitesi (2 adet/%3.33) ve Selçuk Üniversitesinde (2 adet/%3.33) doktora tezi hazırlanması dikkat çekicidir. Atatürk Üniversitesinde hazırlanan doktora tezleri (6 adet/%10), aynı üniversitede hazırlanan yüksek lisans tezlerinin (2 adet/%3.33) iki katıdır ve dil bilgisi öğretimi alanında hazırlanan doktora tezlerinin yarısından fazlası (6 adet/%60), bu üniversitede tamamlanmıştır.

Dil bilgisi öğretimi alanında yapılan tezlerin hedef kitlesine göre dağılımına bakıldığında zaman hazırlanan lisansüstü tezler büyük oranda % 61.67’si (37 adet) ortaokula yöneliktir. Hazırlanan lisansüstü tezlerin yarısından fazlasının % 61.67’si (37 adet) ortaokula yönelik olması bunun yanı sıra yükseköğretime yönelik hazırlanan tez bulunmaması oldukça dikkat çekicidir.

Lisansüstü tezlerin konu belirleme sürecindeki eğilimleri dil bilgisi öğretime bakış açımızı yansıtmaları açısından önem taşımaktadır. Dil bilgisi öğretimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin konusuna ve yıllara göre dağılımı incelendiğinde en yüksek oranı (%38) “dil bilgisi öğretiminde sorun tespitine yönelik tezler” oluşturmaktadır. Çünkü temel dil becerilerinin geliştirilmesinde ve dilin doğru kullanılmasında dil bilgisi öğretimi önem taşımaktadır. Hazırlanan yüksek lisans tezlerinin çoğunluğunda dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

“Dil bilgisi öğretiminde sorun tespitine yönelik tezler” ve “dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler” 1996-2017 yılları arasında birbirine yakın oranlarda çalışılmıştır. Ancak “dil bilgisi konularını yapısal özellikleri bakımından ele alan tezler” 1996-2005 yılları arasında çalışılmamış olup 2006-2017 yılları arasında %30 oranında çalışılmış olması dikkat çekicidir. 2006 yılında yayımlanan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ile dil bilgisi öğretiminde yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir. Dolayısıyla 2011-2017 yılları arasında “dil bilgisi konularını yapısal özellikleri bakımından ele alan tezler”in %30 oranında çalışılması programın hedeflerine tam olarak ulaşılmadığını ve dil

bilgisi öğretiminde yapılandırmacı eğitim anlayışının tam olarak işlerlik kazanmadığını göstermektedir.

Dil bilgisi öğretimi alanındaki doktora tezlerinin konusuna ve yıllara göre dağılımı incelendiğinde en yüksek oranı “dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler”in (%50) oluşturduğu anlaşılmaktadır. “Dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler” 2011-2017 yılları arasında (%50) hazırlanmıştır. Bu da 2006 yılında yayımlanan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ile dil bilgisi öğretiminde yapılandırmacı yaklaşım benimsenmesinin bir sonucudur. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte dil bilgisi öğretimi bir amaç değil temel dil becerilerinin kazandırılmasında araç olarak görülmüştür. Böylece de “dil bilgisi konularını öğretim yöntemleri açısından ele alan tezler” 2011-2017 yılları arasında hazırlanmıştır.

Dil bilgisi öğretimi alanındaki tezlerin araştırma modellerine göre dağılımına bakıldığı zaman nitel araştırma ve nicel araştırma yöntemi ile hazırlanan tezlerin oranlarının birbirine yakın olduğu, karma yöntemle hazırlanan tezlerin oranının ise diğer yöntemlerle hazırlanan tezlerin oranının yarısı olduğu görülmektedir.

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığı zaman 1997-2000 yılları arasını kapsayan dönemden başlayarak bir artış olduğu görülmektedir. Ancak 2011-2017 yılları arasında (%26.09/6 adet) hazırlanan tezlerde bu orandaki düşüş dikkat çekicidir. Karma yöntem kullanılarak hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığı zaman ise karma yöntemin 2001-2005 (%8.33/1 adet) yılları arasında kullanılmaya başlanması dikkat çekicidir. Karma yöntem kullanılarak hazırlanan tezlerin %75 'i ise 2011-2017 (%75/9adet) yılları arasındadır. Yani 2011-2017 yılları arasında nitel araştırma yöntemi yerini büyük oranda karma yöntemle bırakmıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığı zaman nitel araştırma yönteminde olduğu gibi 1997-2000 yılları arasını kapsayan dönemden başlayarak hazırlanan tezlerin oranına bir artış olduğu görülmektedir. En büyük artış ise 2006-2010 (%40/10 adet) yılları arasını kapsayan dönemdir.

2011-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi alanında yapılan tez sayısında bir artış görüle de ülkemiz için bu alanda yapılmış çalışmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Dil bilgisi öğretimi alanındaki birçok problem hâlâ çok sayıda araştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Temel dil becerilerinin kazandırılmasında bir rezerv alan olan dil bilgisi öğretiminin etkisi ve öneminden sürekli bahsedilse de bu alandaki çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Öneriler

1996-2017 yılları arasında dil bilgisi öğretimi ile ilgili hazırlanan tezlere baktığımız zaman bu sayı oldukça yetersizdir. Hazırlanan toplam tez sayısı 60 olup bu tezlerden sadece 11 tanesi doktora tezidir. Ana dili eğitiminde bu kadar önemli bir yerer sahip olan dil bilgisi öğretimiyle ilgili yapılan tezlerin sayısı yetersiz olmakla birlikte aynı zamanda çalışılan konuların dağılımı da dil bilgisi öğretiminin amacını çok fazla yansıtmamaktadır. Hazırlanan tezlerin büyük bir çoğunluğu dil bilgisi öğretiminin sorunlarını belirlemeye yöneliktir. Ancak bu sorunların nasıl çözüleceğine, amacına uygun bir dil bilgisi öğretiminin nasıl yapılacağına dair yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bundan sonra yapılacak çalışmalar dil bilgisi öğretiminin sorunlarının nasıl çözüleceğine dair olabilir.

Dil bilgisi öğretimi ana dili eğitiminde oldukça önemlidir. Bu nedenle dil bilgisi öğretimi konusunda daha fazla ve nitelikli çalışma yapılması gerekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir. (MEB, 2017, s. 10). Bu nedenle dil bilgisi öğretimine yönelik çalışmalar öğrencinin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini geliştirecek şekilde olmalıdır.

Dil bilgisi öğretiminde öğrencilerin temel dil becerilerini kazanmalarına yardımcı olacak yöntem ve teknikler kullanılmalı, dil bilgisi öğretimi bu doğrultuda yapılmalıdır. Ana dili eğitiminde ve temel dil becerilerinin kazandırılmasında oldukça önemli olan dil bilgisi öğretiminde kullanılacak yöntemlerle ilgili alanda yeterli sayıda yayın ve araştırma yoktur. Bu alanda daha fazla araştırma, makale ve lisansüstü teze ihtiyaç vardır.

Dil bilgisi öğretiminin amacı, dilin kurallarını öğretmek değil, öğrenilen dilin hayatın her aşamasında işlevsel olarak kullanılmasını sağlamaktır. Bu nedenle dil bilgisi öğretimi, programda belirlenen Türkçe dersi kazanımlarına uygun olarak yürütülmeli ve işlevsel dil bilgisi öğretimine önem verilmelidir.

Kaynakça

- Aydın, Ö. (1999). Orta okullarda dil bilgisi öğretimi üzerine öğretmen görüşleri. *Dil Dergisi*, 81, 23-29.
- Bakioğlu, A. ve Özcan, Ş. (2016). *Meta-analiz*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demir, T. (2013). Türkçe derslerinde dil bilgisi konuları öğrenilirken kullanılan öğrenme stratejileri üzerine bir değerlendirme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 167-206.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dolunay, S. K. (2010). *Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi*. TÜBAR-XXVII, 275-284.
- Erdem, İ. (2008). Öğretmen görüşlerine göre dil bilgisi konularının öğretilme güçlükleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi (Gazi Üniversitesi)*. 6(1), 85-105.
- Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler. *Turkish Studies*, 6(1), 1030-1041.
- Göçer, A. (2015). Temel dil becerilerinin geliştirilmesinde dil bilgisi öğrenme alanının yeri, işlevi ve öğretimi: bütünlük ilkesi ve tümevarım yöntemi ekseninde tematik bir yaklaşım. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 233-242.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaacılık.
- Güneş, F. (2013). Yapılandırıcı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 171-187.
- İşcan, A. (2007). İşlevsel dil bilgisinin Türkçe öğretimindeki yeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 253-258.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1998). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaygusuz, T. (2006). *İlköğretim ikinci kademedeki Türkçe dil bilgisi öğretimi üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- MEB (2017). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Okursoy Günhan, F. (2009). *Kavram haritaları öğretim stratejisinin öğrenci başarısına etkisi: Bir meta-analiz çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, J. ve Ömeroğlu, A. F. (2015). Dil bilgisi öğretiminde kavram haritalarının kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(31), 69-86.
- Sağır, M. (2002). *Türkçe dil bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.